

Iz 63,7-14 Milé sestry, milí bratři, dnes bych chtěl s vámi chvíli zůstat u oddílu z knihy proroka Izajáše, který svědčí o Božím milosrdenství a zároveň o lidské vzpurnosti. Je to vlastně píseň podobná žalmům, které Božímu lidu připomínají jeho cestu dějinami. Je v ní zakresleno drama Božího vedení, které se člověku odkrývá při zpětném pohledu.

První verš této písně začíná a končí slovem „milosrdenství“: „*Milosrdenství Hospodinovo budu připomínat, Hospodinovy chvályhodné činy... On je odměňoval podle svého slitování, podle svého velikého milosrdenství.*“ V souvislosti s Hospodinem slovo „milosrdenství“ vyjadřuje to, co Hospodin činí pro Izrael, pro svůj lid jako celek, i pro jednotlivého věřícího. Dějiny Hospodinova lidu, minulost, přítomnost i budoucnost, život každého jednotlivce a vlastně i celý svět, jsou jevištěm, na kterém se odehrává Hospodinovo milosrdenství.

Hospodin se rozhodl jednat ve prospěch svého lidu. Daroval jim život ve svobodě, péči a ochranu, řády pro život, a zachraňoval je od nepřátel. A tyto jeho činy se vyznačují trvalostí, stálostí a spolehlivostí. To všechno vyjadřuje hebrejské slovo, které překládáme do češtiny jako „milosrdenství“. Toto slovo, „milosrdenství“, zde uvádí prorok Izajáš v množném čísle, doslova mluví o „milosrdenstvích“, jsou to mnohé činy, ve kterých se prokazovalo Hospodinovo věrné jednání vůči jeho lidu.

O „milosrdenství“ se ve Starém zákoně píše velmi často, toto hebrejské slovo se zde vyskytuje více než 250x. Ovšem použití tohoto slova v množném čísle je mnohem méně běžné, vyskytuje se v celém Starém zákoně jen 16x, proto stojí za to, všimnout si právě těchto míst. A když to uděláme, tak zjistíme zajímavou věc.

Takto, v množném čísle, se o „milosrdenstvích“ píše také na začátku a na konci žalmu 89 (verše 2 a 50): „*O milosrdenstvích Hospodina navěky budu zpívat...*“ – těmito slovy žalm začíná. Ovšem konec žalmu zřetelně vyjadřuje určitý posun ve vnímání těchto milosrdenství, něco zásadního se změnilo a žalmista se bolestně Boha ptá: „*Kde jsou tvá dřívější milosrdenství, Panovníku...?*“ Žalmista na konci žalmu vyjadřuje, že Hospodinova milosrdenství se někam ztratila.

To, že výrok proroka Izajáše pojednává na začátku i na konci o Hospodinových milosrdenstvích, stejně jako žalm 89, naznačuje pro pozorného posluchače, že úvodní verš Izajášovy písně v sobě skrývá otázku. Slyšíme zde o Hospodinových milosrdenstvích, nebude to s nimi podobné jako v žalmu 89? Neztratí se taky někam? A pokud ano, pak je také důležitá otázka, proč se to stalo? Proč se Hospodinovy milosrdné činy někam vytratily a Hospodin už nejedná vůči svému lidu tak, jako jednal dříve?

A na to odpovídá jiný žalm, žalm 106, který také uvádí slovo „milosrdenství“ v množném čísle: „*Naši otcové v Egyptě nepochopili tvé divy, tvá hojná milosrdenství si nepřipomínali, vzepřeli se při moři Rákosovém.*“ (Ž 106,7). Problém byl tehdy v tom, že si lidé Hospodinova milosrdenství nepřipomínali. Proto prorok Izajáš říká: „*Milosrdenství Hospodinova budu připomínat...*“ Chce to dělat proto, aby se neopakovalo to, co se stalo jeho předkům. A tady jsme u něčeho důležitého také pro nás. Také my si potřebujeme připomínat Hospodinova milosrdenství, protože máme krátkou paměť, kterou bychom mohli označit jako nevděčnost.

Pod tíhou aktuální situace jsme schopni odsunout ze svého zorného obzoru to dobré, co nám Hospodin v minulosti prokazoval, co pro nás učinil. Může se to stát v trápení, kdy člověk přestává vidět to dobré, co směl prožívat a vnímá jen to těžké, to co ho sužuje. Ale právě i tento motiv soužení je v Izajášově básni zajímavě pojednán. O Hospodinu se zde říká: „*Každým jejich soužením byl sužován a anděl stojící před jeho tváří je zachraňoval...*“ (v. 9)

Tady je potřeba si říct, že toto znění biblického textu je dané rabínskou tradicí. V hebrejském textu je poznámka tradentů, písařů, kteří text opisovali, že jej máme takto číst. Většina starověkých rukopisů a starověkých překladů zde mají odlišné čtení, které zcela mění význam toho textu. Ale písaři poznamenávají, že to máme číst právě takto a ekumenický překlad stejně jako mnoho moderních překladů se toho drží. Já to uvádím proto, že na tom vyniká nesamozřejmost myšlenky, že Hospodin je sužován soužením svého lidu.

Můžeme se ptát, v jakém smyslu lze říci, že Hospodin byl sužován událostmi, které soužily Izrael? Biblický text, který naznačuje, že Hospodin subjektivně pociťoval bolest Izraele, je ve 2. knize Mojžíšově, kde Hospodin říká: *„Dobře jsem viděl ujařmení svého lidu, který je v Egyptě. Slyšel jsem jeho úpění pro bezohlednost jeho poháněčů. Znímám jeho bolesti.“* (Ex 3,7). Hebrejské sloveso „znát“ nevyjadřuje intelektuální poznání, ale osobní bytostné zakoušení, prožívání. Hospodin nejen vidí a slyší to, co se děje s jeho lidem, ale sám to i prožívá a pociťuje.

Podobným směrem jdou také rabínské výklady ke knize proroka Izajáše. Bůh v Iz 66,1 říká, že převyšuje nebe i zemi, a rabínský výklad, midraš, tento důkaz Boží moci vyložil jako negativní znamení Boží vzdálenosti. V následujícím verši (Iz 66,2) Bůh říká, že shlíží na pokorné, a midraš v tom vidí naplnění toho, že Bůh přebývá s pokornými v jejich pokoření. Představa, že Bůh sdílí utrpení svého lidu, která se prokazatelně objevuje v judaismu v prvním století po Kristu, patří již k základům starozákonní víry. V pozdější době byla vnímána jako paradoxní na pozadí starozákonních výroků, které zdůrazňují Boží vyvýšenost. Proto se v rabínské literatuře takováto odvážná tvrzení o Bohu omluvně uvádějí slovy: „Kdyby to nebyl verš z Písma, nesmělo by se to vyslovit.“ A to je právě i tento případ z proroka Izajáše, který uvádí, že Bůh je sužován soužením svého lidu.

Prorok Izajáš podle tohoto pojetí říká, že lidská trápení, která mohou projevy Božího milosrdenství nějak zpochybňovat, zatemňovat, zastírat, to nejsou jenom naše lidská trápení. Sám Bůh nese s námi jejich tíhu, i on je jimi sužován: *„Ve všelikém soužení jejich i on měl soužení.“* Tak to překládá bible kralická.

To je zvěst o Boží nejhlubší solidaritě s trpícím člověkem. Zvěst, která nám říká: „Nejsi ve svém soužení sám. Bůh, který je spasitelem, zachráncem, ten trpí s tebou, on ví, jak ti je.“ Pro nás křesťany dosahuje Boží blízkost trpícímu člověku vrcholného pojetí v příběhu Ježíše Krista. V Kristu jsme dostali vrcholný důkaz Boží soucitné lásky, která sestupuje a sdílí lidské utrpení.

Ovšem potom je také důležitá lidská reakce na tento projev Božího milosrdenství. To, co prorok Izajáš dále říká o Izraeli, se může týkat stejně tak nás křesťanů: *„Ale oni byli vzpurní a zarmucovali jeho Ducha svatého, proto obrátil se jim v nepřítele a sám bojoval proti nim.“* Bůh, který takto miluje člověka, se může stát nepřítelem těch, kteří trvale jeho lásku zraňují. Bůh, který nám dal svého Syna, jehož jméno je Imanuel - „S námi Bůh“ - se může postavit proti vzpurnému člověku, který zarmucuje jeho svatého Ducha.

Naštěstí prorokova báseň končí nadějně. Lid se rozpomínal na Boží vedení a ptal se na Boha. Opakuje se zde otázka lidu, kterou hledá svého Boha: *„Kde je ten, jenž vedl?“* a *„Kde je ten, jenž do nitra vložil svého svatého ducha?“* (v. 11). Lid, který opětovně hledá svého Boha, projevujícího milosrdenství, Boha, který sdílí utrpení se svým lidem, Boha, který vede a dává do nitra svého svatého ducha, to je lid Hospodinův, jehož smíme být i my součástí. Amen.